

לוקוטי ופסקי הלכות

"חוקי היום"

ותלמד
"חוקי היום"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

דיני

כבוד

בית המדרש

בקשה:

עקב המצב הנוכחי שאיננו נמצאים
בבתי מדרש, נא לשלוח לכמה
שיותר אנשים כדי שיגיע הלכות אלו
לבתי בני ישראל, לתועלת הציבור,
וכך יש לכם יד בהפצת תורה
ובהלכות נחוצות

אפשר להוריד
גליונות קודמים
[Archives - ארכיון](#)

לתרומות

ליקוטי ופסקי הלכות "חוקי חיים"

ותלמוד
"תקופת חיים"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

177

פרשת בהר בחוקתי תש"פ

דיני כבוד בית המדרש

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

מפני הטאינו גלינו..

תחילתו קינה..

מפני חטאינו גלינו מבתי מדרשינו ונתרחקנו מכותלי ישיבתנו ואין אנחנו יכולים לעלות וליראות ולהשתחוות לפניך ולעשות חובתינו להתפלל וללמוד בבית בחירתך, בבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו, מפני שזוללנו במקדשיך.

- א. גזירת ת"ח ת"ט. בשנות הזעם ת"ח-ת"ב, נהרגו מאות אלפי יהודים במיתות משונות ר"ל, והגאון בעל תוספות יו"ט עשה תענית וגילו לו שהגזרה נגזרה בגלל שמזלזלים בבתי כנסיות ובתי מדרשות ומדברים שם, ופגמו באות וא"ו של תיבת 'דיבור', ונהפך לתיבת 'דבר'.
- ב. גזירת תש"פ. לדאבונינו אנו נמצאים כעת נשלכים ונזרקים חוץ מכותלי בתי כנסיות ובתי מדרשיות וכבר כמעט חודשיים שכלל ישראל אינם שוקדים כותלי בית המדרש, ויתכן שזה פעם ראשונה מאז שנאמר שנהיה לעם ישראל שכל בתי המדרש בכל קהילות ישראל בכל מדינות העולם שוממים וריקים מיושביהן, לומדיהן ומתפלליהן, ועל זה דוה נפשינו.
- ג. מצינו בתורה שמקום קדוש אינו סובל בעלי עבירה כדכתיב "ולא תקיא הארץ בטמאם אותה כאשר קאה את הגוי" (אחרי, י"ח, כ"ח), משל לבן מלך שהאכילוהו דבר מאוס, שאין עומד במעיו אלא מקיאו, כך ארץ ישראל אינה מקיימת עובדי עבירה (רש"י שם), וכן בתי מדרשות ובתי כנסיות, שיש להם קדושה כמקדש מעט, הקיאו את בניו בני מלכים מחמת דבר מאוס.
- ד. ואולי כל זה משום שזוללנו ופגמנו ב'כבוד' בית המדרש. אנו סובלים עכשיו ממגפה ר"ל [הנקראת 'כוביד', המרומז בו 'כבוד'] והקב"ה לקח מאתנו משמנה ומסלתה של כלל ישראל מכל קהילות הק' ברחבי העולם, ולכן אם אנו רוצים באמת לחזור לבתי מדרש, אינו מספיק לחזק בעניינים אלו, אלא צריכים לעשות שינויים גדולים, לקבל על עצמינו הנהגה אחרת לגמרי בבתי המדרש בשינויים גדולים באופן שיש כבוד בית המדרש לפני שנת תש"פ וכבוד בית המדרש אחרי תש"פ, ואז אולי הקב"ה ירחם עלינו לעצור המגפה ויקבל אותנו חזרה בביתנו נאוה קודש, מקום השראת שכינתו.

כבוד בית המדרש

מקדש מעט

- ה. בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אין נוהגין בהן קלות ראש כגון שחוק והיתול ושיחה בטלה (ש"ע או"ח סי' קנ"א סי"א) כי הם נקראים מקדש מעט כמו דכתיב "ואהי להם למקדש מעט" ובמקדש כתיב "ואת מקדשי תירא" שיהא מוראו של השוכן בה עליו (מ"ב סק"א), ובזוה"ק אי' זעשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ועשו לי מקדש סתם, דכל בי כנישתא בעלמא מקדש אקרי' (במדבר נשא אות ק"ה).

מה"ת או מדרבנן

- ו. **כבוד בית המדרש.** נחלקו הפוסקים אם החיוב כבוד בתי מדרש שלנו הוא מן התורה או מדרבנן, יש מן הראשונים הס"ל שהוא מן התורה (יראים מצוה ק"ד, סמ"ג וסמ"ק, הובאו בחפץ חיים פתיחה עשין אות ז), וי"א שהוא מדרבנן, אמנם מצד דין נדר אם נדרו בדעת שיהיה בו כבוד בית המדרש יש חיוב מן התורה מדין נדר (פמ"ג משב"ו סק"א) אבל לכו"ע יש איסור גדול בשיחה בטלה (ח"ח שם).
- ז. **ביזוי בית המדרש.** י"א שאף לדעת הפוסקים שחיוב כבוד מפאת קדושת בית המדרש הוא מדרבנן, מ"מ בזיון בית המדרש, כגון להשתמש בו תשמיש מגונה או לנוהג בו קלות ראש, אסור מן התורה (ש"ת בית יצחק אבהע"ז ח"ב סי' ל"ג).

נקיון בית המדרש

- ח. נוהגים בהם כבוד, לשמור על נקיון בית המדרש, לכבדן להסיר מהם האבק והלכלוך שעל הרצפה, ולשטוף הרצפה עם מים (ש"ע סי' קנ"א סי"ט), ותדירות הנקיון יהיה לפי הענין (ע"פ משנה שקלים פ"ז מ"ב), ולא יגרע מתדירות נקיון ביתו (הגר"י ליברמן, הובא בס' בית יהודה עמ' קי"ט).
- ט. **לכלוך שלו.** אסור לכלוך בית המדרש בידים, וכן אסור להשאיר לכלוכו בבית המדרש, ולכן מי שהשתמש בטישו ובעת התפילה שם הטישו מתחת לסידורו, יקפיד לשים הטישו בפח, הן מפאת כבוד בית המדרש וכן כמובן משום 'זאהבת לרעיך כמוך', וכן לגבי כוס ריקה של קפה ששתה בבית המדרש (ע"י אות י"ז), או שיריים או עטיפת ממתק של ילדיו, כשעוזב יקפיד לנקות אחריו מקומו.
- י. **לכלוך של אחר.** הרואה איזה לכלוך בבית המדרש, אם יש אדם קבוע או זמן קבוע לניקוי בית המדרש, אין חיוב על אדם אחר לנקות בית המדרש (הגר"ח קנייבסקי), מ"מ ראוי ומצוה עושה כשרואה איזה לכלוך ומגביהו ושם אותו באשפה, בפרט כשהלכלוך נמצא לפני ארון הקודש שיש ענין יותר לכבודו (מג"א סק"י בשם ספר חסידים).
- יא. אבל כשאין מנקה מסודר בבית המדרש, יש חיוב על כל באי בית המדרש לדאוג שיהיה המקום נקי וראוי למקדש מעט, ולנקות כשיש צורך (הגר"י ליברמן, שם).

קדושת בית הכנסת ובית המדרש

- יב. **הגדרתם.** בית כנסת הוא מקום שמויחד רק לתפלה ושל רבים, ובית מדרש הוא מקום שמויחד ללימוד תורה לרבים, ויש בהם קדושה (ש"ע סי' קנ"א), וקדושת בית המדרש יותר מקדושת בית הכנסת (ש"ע סי' קנ"ג סי"א).
- יג. **לתפילה ולימוד.** בית הכנסת הוא כשמויחד רק לתפלה, אבל אם גם לומדים שם אפילו רק לשעה אחת (באר היטב סק"ב בשם דבר שמואל סי' שמ"ו), דינו כבית המדרש, ולכן היום כמעט כל בתי כנסיות יש להם דין בית המדרש (הגר"י אוירבאך, תפילה כהלכתה פ"ב הע' ל"ז).
- יד. הלומדים בקביעות בבתי הכנסת ובתי המדרש, התיירו להם לעשות בהם כמה דברים, כגון אכילה, שתייה, שינה וכדומה (ש"ע סי' קנ"א סי"א) וכיבואר, יש הס"ל הטעם מאחר שהם קובעים עיקר ישיבתם בבית המדרש הותר להם דברים שהם מוכרחים אליהם (ש"ע שם), ויש הס"ל הטעם משום ביטול תורה (מג"א סק"ב) כשיש בזה משום ביטול תורה בפועל דהיינו בשעה שלומדים (מ"ר בספרו צדקה ומשפט פ"ב הע' י"ז), והרמ"א מיקל בבית המדרש גם כשאין בו צורך גדול (רמ"א שם).
- טו. **בית מדרש שנבנה על תנאי** אם בית מדרש או בית כנסת נבנה על תנאי שרוצים להשתמש בהם בדברים של רשות, יש דברים שמוותרים בהם, ותלוי אם זה בחו"ל או בא"י, אם הן דברים של קלות ראש כגון אכילה ושתייה או שאר דברים, בשעה שבית המדרש קיים או לאחר חורבנם, וע"י בפרטיו בש"ע ומפרשיו (ש"ע סי' קנ"א סי"ג).
- טז. **לב בית דין מתנה.** מעיקר הדין צריך שהתנאי יהיה מפורש בשעת בניית הבנין (מ"ב סק"ב), מ"מ הסכימו כמה פוסקים שיש לסמוך על הפוסקים הס"ל שגם מסתמא אמרינן שעל תנאי הן עשויות (משאת בנימין א"ר הובאו במ"ב שם) ועכ"פ באופנים ולדברים מסוימים (ש"ת קרן לדוד או"ח סי' ל"ז ד"ה אלא, משנת יוסף סי' כ"ז אות ח' וט), וכיבואר.

אכילה ושתייה בבתי כנסיות ומדרשות

אכילה ושתייה

ז. אסור לאכול ולשתות בביהמ"ד (ש"ע סי' קנ"א ס"א), מ"מ מי שצמא באמצע לימודו, אף שלומד שלא בקביעות בבית המדרש, מותר לו לשתות כדי שלא יתבטל מלימודו (ביאה"ל ד"ה ואין אוכלין), וכשנבנה ע"פ היתר של תנאי, מעיקר הדין הותר רק האכלת עניים או אורחים הצריכים לכך.

יח. **תלמידים וחכמים.** הלומדים בקביעות בבית המדרש כגון בחורי ישיבה ולומדי כולל מותר להם לאכול ולשתות בבית המדרש כנ"ל.

יט. **סעודת מצוה.** סעודת מצוה מותרת בבית הכנסת ובית המדרש (סמ"ק מצוה ו', מג"א סק"ה), אמנם נחלקו הפוסקים אם הותר רק סעודה קטנה או גם סעודה גדולה שיש בהם חשש שכרות וקלות ראש, והמיקל גם בסעודה גדולה יש על מה לסמוך (מ"ב סק"כ).

כ. **גדר של סעודת מצוה.** סעודת סיום מסכת ודאי נחשב לסעודת מצוה מפני שיש לה שייכות לבית המדרש (ערוך השלחן סי' ז), אבל שאר סעודות אפילו של ברית ופדיון הבן, קידוש לבר מצוה, אויפוף ולידת בת, או סעודת יאהרצייט, סעודת שלישית, טיש וכדומה שאין להם צד סעודת מצוה כ"כ להתיר לערוך בבית המדרש, צריכים לסמוך על תנאי שעשו בשעת בנין בית המדרש או על לב ב"ד מתנה מן הסתם שיוכלו להשתמש בה גם לדברים כאלו (שו"ת אגרות משה או"ח ח"א סי' מ"ה), והתירו אף בא"י (שו"ת שבט הלוי ח"ט סי' ל', תשובות והנהגות ח"א סי' קנ"ח).

כא. **למעט קלות ראש.** אפילו כשעושים איזה סעודה בבית המדרש ובית הכנסת ומרבים בו שמחה וכדומה ע"פ ההיתרים הנ"ל, תמיד צריכים לשבת ולנהוג בו כבוד הראוי ולזכור תמיד שסוף סוף אינו יושב בסלון ביתו אלא בבית ה'.

שיחה וקלות ראש בבית המדרש

כב. אין נהגים בהם קלות ראש כגון שחוק והיתול ושיחה בטלה (ש"ע סי' קנ"א ס"א), כי הם נקראים מקדש מעט, "ואת מקדשי תיראי" שיהא מוראו של השוכן בה עליו (מ"ב סק"א).

שיחה בטלה

כג. שיחה בטלה האסורה לדבר בבית המדרש ובית הכנסת היינו שיחה שאין בה תועלת כרום סיפורי ההמוץ במה שאירע או מה שהיה, חדשות למיניהם, פוליטיקה בין המדינות, כ"ש פוליטיקה בין מפלגות, חסידיות, וקהילות שונות בכלל ישראל, ועל אחת כמה וכמה דיבורי איסור, לשון הרע, רכילות, ודברי מחלוקת, שהרי חוץ מהאיסור עצמו הוא מזלזל בכבוד השכינה בפלטרין של מלך (מ"ב סק"ב), והוא מהדברים שצריך הרבה חיזוק.

כד. אין היתר כלל. אף כשנבנה הבית הכנסת או בית המדרש על תנאי שיוכלו להשתמש בו לדברים של רשות, לא הותר כלל שיחה בטלה (שער הציון סק"כ), וכן אין היתר לתלמידי חכמים הלומדים שם כל היום, שאטו ת"ח אינם מצווים במורא במקדש, הרי הותר להם רק אכילה ושתייה וכדומה, לא שיחה בטלה וקלות ראש (מ"ב סק"ו).

כה. **'חברי קופקע' באחורי בית המדרש.** לדאבונו בהרבה בתי המדרש, בספסל האחורי מתאספים בני אדם ונעשים 'קופקע' של משוחחים, ומזלזלים מאד בשיחה בשעת תפילה ובשיחה בבית המדרש, ועכשיו יש הזדמנות לכל רב או גבאי להראות להם שיטה חדשה שאיננו סובלים שום הנהגה כזאת, ואם 'חברי הקופקע' אינם מסוגלים לסתום את פיהם בתפילה, שלא יחזרו לבתי המדרש וימשיכו להתפלל איהם שהם התפללו למשך חדשיים אחרונים..

שיחה לצורך פרנסה

כו. נחלקו הפוסקים בדין דיבור שאינה בטלה אלא שהוא לצורך, אמנה הם דברי חול כגון לצורך פרנסה, יש הס"ל שמוותר (תורת חיים אות ו' ד"ה כתב, תרגום תו"ט על אורחות חיים להרא"ש אות מ"ב), וי"א שגם זה אסור (פמ"ג א"א סק"א, מ"ב סק"ב).

כז. ויש שלמדו זכות על המקילים כשנבנה על תנאי (ערוך השלחן סי' ה), או עכ"פ כשהם גם ת"ח שקובעים מקומם בבית המדרש (מסגרת השלחן קיצושי"ע סי' י"ג), ועכ"פ כשקשה לצאת מבית המדרש לדבר דברים אלו (הגרשי"א).

שיחה בשעת התפילה וקריאת התורה

כח. כל מה שהבאנו עד עכשיו הוא לגבי עצם שיחה בטלה בבית הכנסת ובית המדרש, אבל בשעת התפילה וקריאת התורה וקריאת הפטרה ודאי אסור השיחה, ואפילו בין גברא לגברא אסור (ש"ע סי' קמ"ו ס"ב).

טלפון נייד בבית המדרש

כט. אין להכניס שום טלפון נייד לבית המדרש, והדבר מובן לכל בר דעת, שהרי זה בזיון בית המדרש כשמדברים איתו כאילו שנמצא בשוק, וגם מפריע לאחרים הנמצאים שם, בפרט כשמצלצל באמצע התפילה ואין בעליו ממחר לכבותו, ואפילו כשזה במצב שתיקה או רטט, בדרך כלל זה מפריע בעליה לכוון בתפילה שמוטרד כל זמן אם אולי יפסיד איזה שיחה. ל. **אזנייה באזנו.** גם הוא בזיון לעמוד להתפלל כשיש לו אזנייה של טלפון באזנו, שהרי בטח שלא היה עומד כך לפני אדם חשוב.

קבלה הראויה מכאן ולהבא

לא. היות שרוב דיבורים, אסורים לדבר בבתי מדרש ובתי כנסת, וגם ההיתרים אינם מוסכמים לכל, ראוי לכל אדם לנהוג ולקבל על עצמו מכאן ולהבא שלא לדבר כלל דברים בטלים שם, כמו שמסיק המ"ב, 'על כן הירא וחרד לדבר ה' ישים תמיד עיניו ולבו לזה שלא לדבר שום דברים בטלים בבית הכנסת ובית המדרש, והמקום הזה יהיה מיוחד אצלו רק לתורה ולתפילה' (מ"ב סוף סק"ב).

לב. **הקנות חדשות.** עכשיו שכל ישראל נמצאים בחוץ לבתי המדרש, יש הזדמנות לרבני בתי מדרש, שיקבלו את העם חזרה לבתי מדרש, בשעה הנכונה, רק אלו שמקבלים עליהם תקנות חדשות שיוגדרו ע"פ רב המקום, להיזהר על כבוד בית מדרש, ושלא לדבר בשעת התפילה וכדומה.

כלי זמר בבית מדרש

לג. אסור להכניס כלי זמר לבית המדרש (שו"ת חת"ס חו"מ סי' קצ"ב), אבל לצורך מצוה נהגו להתיר, כגון לשמחת בית השואבה, הכנסת ספר תורה וכדומה (מ"ר בספרו צדקה ומשפט פ"ב סוף הע' י"ט).

לד. **הקלטת שירה בבית הכנסת.** לאחרונה יש כמה קבוצות של משוררים שבוחרים איזה בית הכנסת עתיק ומשתמשים בו כרקע כדי להקליט איזה שירה, ומכניסים כל מיני ציוד הקלטה לשם, והרי זה איסור גמור, שמשתמשים בבית הכנסת לצורך חול, וכדי לעשות פרנסה ממה שמקליטים, והרי זה זלזול במקדש מעט (עי' קו' אור ישראל ל"ג עמ' מ"ה).

טיול בבית הכנסת

לה. אסור לטייל בבית הכנסת ובית המדרש (ש"ע סי' קנ"א ס"א), והיינו שהולך בהם מפניה לפניה דרך טיול או לשם תענוג ללא מטרה (צדקה ומשפט פ"ב הע' ז).

לו. **להסתכל ביופיה.** מצוי שאדם נכנס לבית הכנסת סתם לבקר ולראות ביופיה, כגון בבית הכנסת העתיק באמסטרדם או בפראג, ארון הקודש המפואר ביישיבת פוניב'ז וכדומה, ודנו אם יש בזה משום איסור טיול בביהמ"ד. אלא שתלוי, שאם נכנס סתם לראות את יופיה להרחיב לבו או להתפאר בפרטי אדריכלות ועיצובה אסור (ה"ר מלונגל מגילה דף כ"ח ע"ב), אבל אם נכנס להתפאר ביופיה של בית הכנסת שנבנה לכבודו יתברך שמו מותר (כפי אהרן סי' ט"ז).

קריאת עיתון

לז. אין לקרוא עיתון מכל סוג שהוא, אפילו.. בבית המדרש משום זילזול בית המדרש (מור וקציעה, אמרי אמת הובא בפסקי תשובה סי' רע"ו).

חלפנות כספים

לח. אין מחשבים בהם חשבונות אלא אם כן הם של מצוה (ש"ע סי' קנ"א ס"א), וכן כל שאר מיני מסחר, ולכן אסור לקבוע בית המדרש כמקום להחלפת מטבע חוץ (משנת יוסף הל' ביהכ"ב סי' כ"ו), אבל אם הוא מחליף לכסף קטן ומטבעות לצורך נתינת צדקה מותר.

סדר כניסה ויציאה לבית הכנסת

לט. **בכניסה.** קודם בואו לבית הכנסת, יאמר "בבית אלקים נהלך ברגש", ויוסיף "ואני ברוב חסדך אבוא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך", וכשנכנס ישתחוה כנגד ההיכל (מ"ב ריש סי' מ"ו בשם שע"ח), וכשמקפיד לומר את זה, יועיל לו לזכור שהוא עכשיו נכנס לפלטרין של מלך מקום השראת השכינה מקדש מעט וממילא ינהג כל זמן שהותו שם בהתאם. מ. **ביציאה.** כשיצא מבית הכנסת אומר, "ה' נחני בצדקתך למען שוררי הישר לפני דרכך" (תהילים ה' ט') ומשתחוה ויצא (רמ"א ססי' קל"ב), ולא יצא ואחוריו כלפי ארון הקודש אלא יצדד כלפי הארון ויצא (מג"א שם סוף סק"ו בשם ראשית חכמה), וכשיקפיד על זה יוצר לו הרגשה שעכשיו יצא ממקום קדוש, ביתו של מלך מלכי המלכים, ויעזור לו להתנהג כראוי בעתיד.

..סופו תחינה

אם נקבל על עצמינו הנהגה חדשה בבתי כנסת ובבתי מדרש, אולי יחוס עם עני ואביון, אולי ירחם ה' עלינו להחזיר אותנו למקום המקדש, מקדש מעט, ובתחינה לפניו.. והוא פניך על מקדשך השמם, הטה אלקי אונך ושמע, פקח עיניך וראה שוממתינו, חוסה ה' על עמיק והצילנו מזעמן, והסר ממנו מכת המגפה וגזרה קשה כי אתה שומר ישראל, ואם כבר מתחננים להחזיר למקדש מעט, נתפלל כבר ונתחנן על המקדש הגדול והנורא.. רצה ה' אלקינו בעמך ישראל ולתפלתם שעה, והשב את העבודה לדביר ביתך, ואשי ישראל ותפלתם מהרה באהבה תקבל בריצון.

"השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו קדש"

ד"ר הטלפון:
03-7630585
קוד שלוחה 1498

לתרומות
03-7630585

נתרם לו"נ האי גברא רבא מוריננו ורבינו
מרן בעל "קנה בשם"
רבי מאיר ב"ר שלמה
בראנדסדארפער זצ"ל
חבר בדי"ץ העדה החרדית ירושלים ת"ו
רב קהילות 'תולדות אברהם יצחק'
ומייסד 'היכל הוראה'
נפטר ב' אייר תשס"ט

גליין זה נתרם
לע"נ ר' **דוב** בן ר' **יצחק** ז"ל
נפטר י"ז אייר
ולע"נ האשה **באשא** ע"ה
בת ר' **אלכסנדר** ע"ה
נפטרה כ"א סיון
נתרם ע"י משפחתם ויצאי חלוציהם